

Bijlage 4. Behandeling van de adviezen en opmerkingen bij het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van Provinciaal Handels- en Taalinstituut in Gent

Provincie: Oost-Vlaanderen

Gemeente: Gent, 16de afdeling, sectie K

Objectnummer: 4.01/44021/1460.1

Dossiernummer: 4.001/44021/139.1

Omschrijving:

Provinciaal Handels- en Taalinstituut, Abdisstraat 52-56 en Henleykaai 83-84

Mij bekend om gevoegd te worden bij het besluit van heden:

Brussel, **01 FEB 2019**

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS

1. Adviezen en opmerkingen uitgebracht voorafgaand aan de voorlopige bescherming

1.1. Adviezen uitgebracht door de departementen en agentschappen van de beleidsdomeinen Omgeving, MOW en LV

1.1.1. Beleidsdomein Omgeving

Het advies werd gevraagd op 12 november 2018. Het agentschap voor Natuur en Bos bracht op 20 november 2018 een gunstig advies uit over deze bescherming. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Het departement en de andere agentschappen brachten geen advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerendergoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Conclusie: Het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.1.2. Beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken

Het advies werd gevraagd op 12 november 2018. Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerendergoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Conclusie: Het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.1.3. Beleidsdomein Landbouw en Visserij

Het advies werd gevraagd op 12 november 2018. Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerendergoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Conclusie: Het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.2. Advies uitgebracht door de betrokken gemeente Gent

Het advies werd gevraagd op 12 november 2018.

Gemeente Gent

Het college van Burgemeester en Schepenen bracht op 13 december 2018 een gunstig advies uit over deze bescherming. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Behandeling van het advies:

De Dienst Stedenbouw en Ruimtelijke Planning vraagt om toe te voegen dat er momenteel een aanvraag lopende is om een aantal wijzigingen uit te voeren aan de nieuwe sport- en klasruimtes op het terrein. Het dossiernummer van deze aanvraag is OMV_2018088163 en de uiterste beslissingstermijn is 12/02/2019.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het ministerieel besluit maar wel op het inhoudelijk dossier. Het inhoudelijk dossier werd als volgt aangepast:

- Bij de juridische toestand, Omgeving (2.4.2.) werd toegevoegd dat er momenteel een aanvraag lopende is om een aantal wijzigingen uit te voeren aan de nieuwe sport- en

klasruimtes op het terrein. Het dossiernummer van deze aanvraag is OMV_2018088163 en de uiterste beslissingstermijn is 12/02/2019.

1.3. Advies uitgebracht door de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE)

Het advies werd gevraagd op 12 november 2018.

De VCOE bracht op 13 december 2018 een voorwaardelijk gunstig advies uit over de bescherming van het onroerend goed. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Behandeling van het advies:

"De commissie vraagt de afbakeningslijn ter hoogte van de noord-oostgevel van blok B na te kijken. De aan straatzijde aanwezige schuine glazen panelen en metalen verluchtingselementen lijken niet volledig door de afbakening gevat."

Antwoord: deze opmerking is terecht en de gevraagde aanpassing wordt uitgevoerd.

"De commissie vraagt de beheersdoelstellingen verder uit te werken zodat deze meer richtinggevend zijn voor het (toekomstig) beheer van het te beschermen monument. De commissie vraagt doelstelling 2° inzake het 'behoud van het scholencomplex in algemene zin' verder uit te werken, zowel wat betreft het exterieur (volumewerking, schaal, en materialiteit gebouwen; aanleg binnentuin;...) als het interieur (ruimteverdeling en grondplan, afwerking, cultuurgoederen,...). Ook de beheersdoelstelling voor de gebouwen met beperkte erfgoedwaarden is eerder vaag. De commissie vraagt voor deze gebouwen een duidelijkere toekomstvisie te formuleren. Hun opname in de bescherming heeft immers tot doel 'een richtinggevende impact te hebben door passende beheersdoelstellingen'."

Antwoord: voor de gedetailleerde uitwerking van de algemene doelstelling tot behoud van de erfgoedkenmerken en -elementen (zoals vermeld in artikel 3, 1°) wordt verwezen naar artikel 2 waarin deze erfgoedkenmerken en -elementen beschreven worden. Een volledige opsomming hiervan in artikel 3 zou een verdubbeling van die informatie betekenen, een gedeeltelijke opsomming zou de foutieve indruk wekken dat het behoud van andere erfgoedelementen en -kenmerken minder of niet belangrijk is. Om deze twee valkuilen te vermijden, worden twee heel beknopte beheersdoelstellingen toegevoegd: *"met betrekking tot het exterieur beoogt de bescherming het behoud van de strakke, Scandinavisch geïnspireerde, modernistische architectuur van de administratieve vleugel, de meisjesvleugel en de refter, en de bijhorende aanleg van de binnentuin, evenals het behoud van het meer plastische brutalisme van de hogere afdeling, en van de gordijngevel die de verschillende bouwfases verbindt;"* (artikel 3, 3°) en *"met betrekking tot het interieur beoogt de bescherming het behoud van de oorspronkelijke planindeling, interieurafwerking en losse meubelen (cultuurgoederen), in het bijzonder in de administratieve vleugel en in het atrium van de hogere afdeling. Bepalend voor de erfgoedwaarde van het atrium van de hogere afdeling is de visuele openheid naar de galerijen die toegang geven tot de klaslokalen;"* (artikel 3, 4°). Beheersdoelstelling 2° wordt verduidelijkt met volgende aanvulling: *"en meer bepaald het oorspronkelijke bouwvolume qua schaal, gevelopbouw, afwerking, materiaalgebruik en schrijnwerk, die bepalend zijn voor de architecturale eigenheid en herkenbaarheid van het ontwerp"*.

Wat de delen van het complex met een meer beperkte erfgoedwaarde betreft, deze worden al duidelijk aangegeven (artikel 3, 5°): *"de uitbreiding van het secundair ten zuidwesten van de Abdisstraat (inclusief de gang die de verbinding maakt met de administratieve vleugel) en de voormalige overdekte speelplaats (heden sporthal) die de noordelijke hoek van het complex vormt"*. De beheersdoelstelling ten aanzien van deze delen is inderdaad meer algemeen (*"Het is wenselijk deze panden in hun*

oorspronkelijke toestand te herstellen maar het is ook mogelijk om de verbouwde delen van deze gebouwen verder aan te passen op voorwaarde dat dit gebeurt met respect voor de erfgoedwaarde van het monument") om het toekomstig beheer van het complex niet te hypothekeren. Voor de uitwerking van een concrete langetermijnvisie in functie van het behoud en beheer van het onroerend erfgoed is een beheersplan het aangewezen instrument.

"De commissie ondersteunt doelstelling 3° [na advies 6°] met betrekking tot de wenselijke ingrepen, maar vraagt een aantal zaken verder te verduidelijken: zijn er naast de noodklassen nog andere storende toevoegingen die weggewerkt moeten worden?"

Antwoord: ook de latere verbouwingen van de delen met een meer beperkte erfgoedwaarde zijn in min of meerdere mate storend en dus is hun verwijdering ook wenselijk. Dit wordt al omschreven in artikel 3, 5°.

De commissie vraagt *"welke concrete maatregelen of werkzaamheden worden beoogd in functie van de herwaardering van de binnentuin?"*

Antwoord: de binnentuin is te behouden in zoverre deze opgenomen is in artikel 2 van het beschermingsbesluit. Verder is in de beheersdoelstellingen (artikel 3, 6° c) opgenomen dat *het wenselijk is de verdiepte binnentuin met zonneterras, schaduwterras, patiovijver en sculpturaal ingepast meubilair te herwaarderen met het ontwerpplan uit 1964 als uitgangspunt, eventueel met herwerking van de aanleg rond de leraarskamer.* Voor de uitwerking van een concrete beheersvisie in functie van het behoud van het onroerend erfgoed op lange termijn is een beheersplan het aangewezen instrument.

Conclusie: het advies heeft invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

Het inhoudelijk dossier werd als volgt aangepast:

- de afbakening ter hoogte van de noord-oostgevel van blok B werd aangepast in bijlage 5.1. Omgevingsplan zodat ook de aan de straatzijde aanwezige schuine glazen panelen en metalen verluchtingselementen gevat zijn.

Het ministerieel besluit werd als volgt aangepast:

- de afbakening ter hoogte van de noord-oostgevel van blok B werd aangepast in het plan (bijlage 1) zodat ook de aan de straatzijde aanwezige schuine glazen panelen en metalen verluchtingselementen gevat zijn;
- twee beheersdoelstellingen werden toegevoegd: *"met betrekking tot het exterieur beoogt de bescherming het behoud van de strakke, Scandinavisch geïnspireerde, modernistisch architectuur van de administratieve vleugel, de meisjesvleugel en de refter, en de bijhorende aanleg van de binnentuin, evenals het behoud van het meer plastische brutalisme van de hogere afdeling, en van de gordijngevel die de verschillende bouwfasen verbindt;"* (artikel 3, 3°) en *"met betrekking tot het interieur beoogt de bescherming het behoud van de oorspronkelijke planindeling, interieurafwerking en losse meubelen (cultuurgoederen), in het bijzonder in de administratieve vleugel en in het atrium van de hogere afdeling. Bepalend voor de erfgoedwaarde van het atrium van de hogere afdeling is de visuele openheid naar de galerijen die toegang geven tot de klaslokalen;"* (artikel 3, 4°). Beheersdoelstelling 2° werd verduidelijkt met volgende aanvulling: *"en meer bepaald het oorspronkelijke bouwvolume qua schaal, gevelopbouw, afwerking, materiaalgebruik en schrijnwerk, die bepalend zijn voor de architecturale eigenheid en herkenbaarheid van het ontwerp"*.

1.4. Opmerkingen van de zakelijkrechthouders

De opmerkingen werden gevraagd op 12 november 2018.

De zakelijkrechthouders gaven gezamenlijk op 20 december 2018 opmerkingen over de bescherming van het onroerend goed. De opmerkingen maken integraal deel uit van het beschermingsdossier. Omwille van privacy-redenen zijn de opmerkingen van de zakelijkrechthouders anoniem opgenomen in dit document.

Behandeling van de opmerkingen

Opmerkingen met betrekking tot de beheersdoelstellingen (artikel 3 van het beschermingsbesluit)

De zakelijkrechthouders vragen dat de schoolfunctie gevrijwaard wordt, rekening houdend met de toekomstige maatschappelijke en wetgevende evoluties en met de door de vergunnende overheid gestelde eisen (in het bijzonder de hedendaagse en toekomstige schoolnormen maar ook bijvoorbeeld milieuwetgeving).

Antwoord: een duurzame eigentijdse invulling, in het verlengde van de oorspronkelijke schoolfunctie, is de beste waarborg voor behoud, en is perfect verenigbaar met een bescherming als monument.

Verder halen de zakelijkrechthouders enkele specifieke aandachtspunten aan die geïllustreerd worden met niet-exhaustieve voorbeelden.

Een eerste aandachtspunt is de brandveiligheid en meer bepaald de noodzakelijke ingrepen op het vlak van evacuatie en brandcompartimentering. De zakelijkrechthouders benadrukken dat zij effectieve oplossingen in functie van een reële brandveiligheid nastreven en geen compenserende (technische of organisatorische) maatregelen die louter theoretische oplossingen zijn.

De brandveiligheid op het niveau van de gevels van blok G (hoogbouw aan de Henleykaai) vereist dat die aanpassingen moeten mogelijk blijven binnen een haalbaar budgettair en technisch kader (bijvoorbeeld het bekleden van de onderzijde van de uitkragende verdiepingen met brandwerende bekleding of het aanbrengen van sprinklerinstallaties in de achterliggende ruimtes).

Antwoord: een bescherming maakt dergelijke aanpassingen niet onmogelijk. Bij gewenste of noodzakelijke ingrepen worden verschillende belangen afgewogen, in relatie tot de erfgoedwaarde. Aangezien het beton aan de buitengevel in belangrijke mate bijdraagt aan het brutalistisch karakter en dus aan de architecturale waarde, lijkt een technische oplossing met sprinklers in de achterliggende ruimtes op het eerste zicht aangewezen vanuit erfgoedwaarde.

Brandveiligheid op het niveau van de compartimentering: bouwvolumes toevoegen die het mogelijk maken om externe evacuatiemogelijkheden te voorzien, waar die om architecturale redenen niet intern kunnen worden georganiseerd (bijvoorbeeld externe trappenhuis voor evacuatie van het atrium in blok G).

Antwoord: een bescherming maakt dergelijke aanpassingen niet onmogelijk. Bij gewenste of noodzakelijke ingrepen worden verschillende belangen afgewogen, in relatie tot de erfgoedwaarde. Gezien de grote erfgoedwaarde van het atrium van blok G en de eigenheid van de buitenarchitectuur van blok G ("*een complexe volumetrie met allerlei annexen*") lijkt een externe toevoeging van een bouwvolume ook vanuit erfgoedwaarde te verkiezen boven een toevoeging in het atrium. Goedkeuring is natuurlijk afhankelijk van het concrete ontwerp van een dergelijk nieuw toe te voegen trappenhuis en in hoeverre dit de erfgoedwaarde van het complex respecteert.

Brandveiligheid op het niveau van de compartimentering: technisch haalbare oplossingen voor de compartimentering van de open galerijen waarop de klaslokalen uitgeven (ter hoogte van

het atrium in blok G) zonder afbreuk te doen aan het visueel open karakter van het atrium. Rookgordijnen die uit het plafond komen zijn technisch moeilijk haalbaar omwille van het steeds verder uitkragen van deze galerijen naar boven toe (voorbeeld van een theoretisch-technische benadering).

Antwoord: bepalend voor de erfgoedwaarde van het atrium van de hogere afdeling is inderdaad de visuele openheid naar de galerijen die toegang geven tot de klaslokalen. Dit wordt toegevoegd aan de beheersdoelstellingen van het beschermingsbesluit (artikel 3, 4°), wat een transparante afsluiting van die galerijen mogelijk maakt.

Een tweede aandachtspunt is het thermische comfort. De gordijngewel is niet thermisch onderbroken en is ingevuld met enkele beglazing. Wij pleiten ervoor dat hedendaagse materialisatie daarbij toegelaten wordt, zonder het architecturaal concept te verloochenen.

Antwoord: bij beschermd erfgoed wordt steeds getracht om hedendaagse comfort- en gebruikerseisen te verzoenen met het behoud van de erfgoedwaarden van historisch buitenschrijnwerk. Hiervoor wordt verwezen naar de publicatie *Afwegingskader historisch schrijnwerk* (2017) die ook online te raadplegen is (<https://oar.onroerenderfgoed.be/item/428>). De geleding en materiële opbouw van de gordijngewel (met onder andere neopreen en geëmailleerde staalplaten) is een belangrijk erfgoedelement maar dit betekent niet dat al het bestaande materiaal moet behouden blijven. Men moet er rekening mee houden dat veel naoorlogse gebouwen opgetrokken zijn met industriële materialen waarbij materiële authenticiteit soms minder belangrijk is dan conceptuele.

Een derde aandachtspunt zijn de groeiende eisen op het vlak van welzijn en ergonomie, verwijzend naar de kuipstoelen in de leslokalen en het auditorium, en de zetels van draadmetaal in het atrium en de leraarskamer.

Antwoord: de kuipstoelen in het auditorium en in het leslokaal in de annex zijn gave, representatieve erfgoedelementen die de erfgoedwaarde ondersteunen. De zetels van draadmetaal in het atrium en de leraarskamer zijn niet weerhouden in de erfgoedelementen en -kenmerken (artikel 2 van het beschermingsbesluit).

Met name in de leslokalen dienen ingrepen te gebeuren om het akoestisch comfort te verhogen.

Antwoord: een bescherming maakt dergelijke ingrepen niet onmogelijk.

Om te blijven voldoen aan de HACCP-normen dienen keukens en refters geregeld aangepast te worden. Zo is het niet ondenkbeeldig dat in de toekomst geëist wordt dat het principe van de open keuken wordt opgeheven. Het houten meubilair in de refter kan in conflict komen met de eisen van voedselveiligheid. Hetzelfde geldt voor de houten inrichting van de keuken.

Antwoord: de afsluiting van de keuken lijkt geen grote aantasting van de erfgoedwaarde zolang de openheid van de refter voor het overige behouden blijft. De houten tafels en stoelen dragen wel in belangrijke mate bij tot de erfgoedwaarde, de houten inrichting van de keuken niet.

Diverse glasplaten in de bedaking van blok G zijn stuk en dienen vervangen te worden.

Antwoord: Artikel 5 van het beschermingsbesluit stipuleert: "Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud." Voor een meer grondige renovatie van deze glazen daken, dient wel een toelating gevraagd te worden maar de erfgoedwaarde van dit schrijnwerk is eerder beperkt omdat het niet zichtbaar is vanaf de straat en ook niet aansluit bij de gordijngewel die overal elders in het complex gehanteerd werd. Essentieel is dat de algemene structuur van deze daken behouden blijft, evenals het transparante karakter zodat de lichtinval in het atrium behouden blijft.

Opmerkingen met betrekking tot toelatingsplichtige handelingen (artikel 5 van het beschermingsbesluit)

De zakelijkrechthouders merken op dat enkele werken recent uitgevoerd zijn (verwijderen van tolkencabines en de tussenwand op de vijfde verdieping van blok G, aanpassing van houten wanden in blokken A, B en E en brandcompartimenteringswerken in de blokken A, B, E, F en I) of in gunnings- of uitvoeringsfase zijn (vernieuwen van twee liften in blok G, vernieuwen van digitale sloten, vernieuwen van onderstations en plaatsen van een autonome HogGent stookplaats, en uitbreidingsprogramma met sport- en klasruimte).

Antwoord: Voor de nog uit te voeren werken dienen de geldende procedures gevolgd te worden maar de vermelde uitgevoerde en geplande werken betekenen geen grote aantasting van de erfgoedwaarde en zijn niet in tegenstrijd met het beschermingsbesluit. Voor de duidelijkheid wordt ook "de liftdeuren (groen)" geschrapt uit de erfgoedelementen en -kenmerken (artikel 2).

Conclusie: de opmerkingen hebben geen invloed op het inhoudelijk dossier maar wel op het ministerieel besluit.

Het ministerieel besluit werd als volgt aangepast:

- "de liftdeuren (groen)" werd geschrapt uit de erfgoedelementen en -kenmerken (artikel 2);
- er werd aan de beheersdoelstellingen toegevoegd (artikel 3, 4°): *"Bepalend voor de erfgoedwaarde van het atrium van de hogere afdeling is de visuele openheid naar de galerijen die toegang geven tot de klaslokalen"*.

1.5. Conclusie voorafgaand aan de voorlopige bescherming

De uitgebrachte adviezen en de opmerkingen van de zakelijkrechthouders hebben invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

Het inhoudelijk dossier werd als volgt aangepast:

- bij de juridische toestand, Omgeving (2.4.2.) werd toegevoegd dat er momenteel een aanvraag lopende is om een aantal wijzigingen uit te voeren aan de nieuwe sport- en klasruimtes op het terrein. Het dossiernummer van deze aanvraag is OMV_2018088163 en de uiterste beslissingstermijn is 12/02/2019;
- de afbakening ter hoogte van de noord-oostgevel van blok B werd aangepast in bijlage 5.1. Omgevingsplan, zodat ook de aan de straatzijde aanwezige schuine glazen panelen en metalen verluchtingselementen gevat zijn.

Het ministerieel besluit werd als volgt aangepast:

- "de liftdeuren (groen)" werd geschrapt uit de erfgoedelementen en -kenmerken (artikel 2);
- twee beheersdoelstellingen werden toegevoegd: *"met betrekking tot het exterieur beoogt de bescherming het behoud van de strakke, Scandinavisch geïnspireerde, modernistische architectuur van de administratieve vleugel, de meisjesvleugel en de refter, en de bijhorende aanleg van de binnentuin, evenals het behoud van het meer plastische brutalisme van de hogere afdeling, en van de gordijngevel die de verschillende bouwfases verbindt;"* (artikel 3, 3°) en *"met betrekking tot het interieur beoogt de bescherming het behoud van de oorspronkelijke planindeling, interieurafwerking en losse meubelen (cultuurgoeederen), in het bijzonder in de administratieve vleugel en in het atrium van de hogere afdeling. Bepalend voor de erfgoedwaarde van het atrium van de hogere afdeling is de visuele openheid naar de galerijen die toegang geven tot de klaslokalen;"* (artikel 3, 4°). Beheersdoelstelling 2° werd verduidelijkt met volgende aanvulling: *"en meer bepaald het oorspronkelijke bouwvolume qua schaal, gevelopbouw, afwerking, materiaalgebruik en schrijnwerk, die bepalend zijn voor de architecturale eigenheid en herkenbaarheid van het ontwerp"*;

- de afbakening ter hoogte van de noord-oostgevel van blok B werd aangepast in bijlage 1 Plan zodat ook de aan de straatzijde aanwezige schuine glazen panelen en metalen verluchtingselementen gevat zijn.